

Ali smo Slovenci res hlapci Jerneji?

V Cankarjevem domu sta bili konec maja, pred Dnevom mladosti ob zaključku 6. natečaja z naslovom Revolucije še traja, kje je naše in moje mesto v njej, dve prireditvi. Na prvi so srednješolci razpravljali o svojem položaju v družbi, v večini pogovorov pa so segli tudi precej čez to. Spraševali so se, ali smo Slovenci še danes hlapci Jerneji, o občutku evforije o zmagi 1945 in o današnjem stanju, o zaščiti življenjskega okolja in ne nazadnje o vlogi posameznika v družbi. Isti dan pa je bila v veliki dvorani sklepna kulturna prireditev, kjer so s svojimi glasbenimi in plesnimi prispevki nastopili učenci iz Murske Sobote, Delnice, Adlešičev in naše občine. Predstavo je zrežiral Marjan Belina, slavnostni govornik pa je bil član predsedstva republiške konference SZDL Primož Hainz.

Objavljamo dva izvlečka in enega najbolj ocenjenih prispevkov pod naslovom »Je imel hlapec Jernej prijatele?«

Svoboda tudi tistim, ki mislijo drugače

Pri uveljavljanju osebnih svobode pa je treba biti previden. Svoboda dejanj je svoboda le do taktira, dokler drugemu ne omejuje njegove svobode.

V tem je tudi vloga zakonov. Mislimo, da nam zakoni omejujejo svobodo. Vendar so dobri zakoni tisti zakoni, ki nas svarijo pred dejanji, ki bi bila v škodo nas ali drugih. Če je zakonov in predpisov preveč, nas to vodi v sužnost. Toda nekateri zakoni so za svobodo nujni. Kako neki bi bil videti nogomet, če bi vsak igralec delal, kar bi hotel. Nujno potreben je trener, ki jih usmerja z nasveti in navodili.

V naši družbi, ki postaja bolj demokratična, je nevarnost, da bi nekateri to razumeli kot »vsak lahko dela, kar hoče, brez omejitev«. Tako usmerjenost pa v bistvu vodi v anarhijo.

RUDI DOLGAN

Kako lepa si Bela krajina

Valovit svet, prepečen z njivami in dolinami ter razkošnimi stelniki. Visoka praprota, ki jeseni skriva najbolj zavzetim gozdarjem množice gob. Breze tenkolaske šeststijo v prijetnem vetru, ki veje skozi spokojno pokrajino. Sonce se zrcali v srebrni Kolpi, po kateri

plava jata rač. Ob obronkih temnih host se dvigujejo k nebu stoletni kostanji in orehi, ki vsako jesen bogato obrodijo. Vse hosta odmeva od ptičjih zborov. Od daleč se sliši zvon cerkvice vrh hriba. Nedaleč od gozda se dviguje vinska gorica v sončnih barvah zidanic. Prvi dopoldanski veter nam prinese vonj po cvetočih trtah in lipah. Na meglenem jugu se oblastno dviguje tudi Klek, o katerem kroži toliko zgodb. Tako te vidi popotnik, tako te opevajo v sliki, glasbi in besedi. Narava počasi umira. Nad lepo, spokojno pokrajino in Kolpo, nad katero poleti še vedno kot nekoč zaide štorčija, ležijo sence.

KATARINA KOŠOROK

Je imel hlapec Jernej prijatele?

Hlapec Jernej je gotovo ena največjih postavitev v naši literarni zgodovini. Simbol hkratnega iskanja ponižanih in razžaljenih ter pravičnih in krivičnih.

Naše iskanje je uperjeno in usmerjeno predvsem v prijatelje, ki naj bi jih ta stavec, ta mladostni polnega duha, imel.

Postavimo si okvir, ki naj zaznačuje razmišljanje Jernejskega idealizma. Le-to se dokaj hitro razkrije in razvije v vprašanje: čigavo je; od tistega, ki je zasidil drevo ali od tistega, ki ga je obiral.

Hlapec Jernej v vsej svoji hlapčevski zvestobi, pa vendar gospodski trdnosti išče svojo pravico. In pot k tej pravici naj bi bila tudi pot k tistim, ki mislijo enako, ali vsaj dovolj podobno. Mislijo ali si vsaj upajo podobno razmišljati.

Morda skoraj nevede, je tudi Ivan Cankar zahteval ob hlapčevi poti pravičnosti tudi pot k tistim, ki so zmogli vsrkavati glasove vpjočega v pušča. Pot k tistim, ki bi to puščavo uničili, jo morda preuredili.

Toda, če je pot stoddostna, če je pot trdna in večna in namenjena pohodu k »domu pravice«, če je njen obstoj potrjen, pa žal veliki hlapec nima odkrite in soočene sreče s svojimi prijatelji. Enot, v katerih bi mogel Jernej iskati prijatelje, naj bi bile opredeljene z vsemi junaki, z vsemi tistimi, s katerimi se je srečeval.

Gre predvsem za tri enote in sicer: – osebe, ki Jerneja popolnoma zavračajo – osebe, ki se mu posmehujejo brez vzroka

– osebe, ki mu dajejo prav. Zadnjih oseb je gotovo najmanj. Prvi le teh je študent, ki ga razburja jo besedne novice iz halpčevih ust... Vendar obstane vse le pri navdušenosti.

Drugi del njegovih prijateljev so vsi tisti, ki so prav tako za nekaj prikrašeni pred drugim... S temi se hlapec poveže le miselno in se z njimi le miselno zveže... Edini, ki pa pravno pritrudi hlapcu Jerneju je mladi ljubljanski sodnik – vendar mu tudi ta ni bil prijatelj. Bil je le človek zazrt v iskanje priklanjanske simbolike, kar čutimo le še kot zanos za nadaljevanje hlapčeve agonije.

Ostalo prijateljstvo je le nestvarno, je stekano v čudežno iskanje in v zapiranje vase.

Največjega prijatelja je čutil Jernej v Bogu, njemu je posvetil tudi svoj Oče nas, ki njemu se je zatekal in ob iskanju svoje pravice je iskal tudi njega.

V sklepnem razmišljanju se Jernej retorično vpraša:

Je pravica ali je ni, je Bog ali ga ni. In tako kot Boga Jernej tudi pravice ni našel in tako kot pravice, Jernej tudi Boga ni našel.

Izgubil je vero, izgubil je Boga, svojega edinega prijatelja. Izgubil je torej nekoga, ki ga je vsaj imel za prijatelja. Zanimiva je tudi primerjava, ki nam jo Ivan Cankar ponuja – Potovanje hlapca Jerneja primerja z Jezusom Kristusom in njegovim križevim potom. Zastavlja se nam vprašanje, če torej Boga ni v vesolju, je torej vsaj v človeku?

Morda pa je resnični in dokončno izpričani prijatelj hlapca Jerneja v pripovedovalcu samem.

Celotno popotje Jerneja in Jernejanstva je v bistvu otožno samevanje in otožno iskanje in otožno opazovanje velike moči pripovedovalca.

Če se postavimo v stališče, da si Ivan Cankar išče v hlapcu Jerneju posebej in notranje očisteno in da je hlapec Jernej s to trditvijo poistoveten z Ivanom Cankarjem, zgubimo še zadnjega navdušenca nad hlapcem Jernejem, še zadnjega njegovega prijatelja.

Takšna je usoda Jerneja in Jernejanstva!

Prijatelj najbrž ni imel, čemu jih imeti? Revolucionarji ne potrebujejo prijateljev!

TONE SMOLEJ, 2. r.

V Domu je kulturno življenje zelo razgibano

IZ DELA DOMA UPOKOJENCEV TABOR

Živijo kot velika družina

»V obeh naših enotah – Domu na Taboru in Domu na Poljanah smo imeli konec preteklega leta 490 oskrbovancev. Na Taboru jih je bilo 320 ali 65,3 odstotka in 170 ali 34,7 odstotka na Poljanah,« je povedala direktorica Doma upokojencev Center Fani Žužek-Vabšek.

»Na žalost smo v lanskem letu zabeležili kar za 50 odstotkov večjo fluktuacijo stanovalcev kot v letu 1979. To ne preseneča. Več kot polovica stanovalcev je starih 80 do 90 let. Kar tri četrtine vseh varovancev potrebuje dodatno nego.« Skoraj 14 odstotkov oskrbovancev je starih nad 90 let. Povprečna starost oskrbovancev starih nad 65 let je 82,6 let. Najstarejša oskrbovanka ima 102 let.

Lani so imeli 420 novih prostora za sprejem v dom, predvsem za sprejem na negovalni oddelki. Večina starih ljudi se odloča za sprejem v dom šele tedaj, ko potrebuje pomoč pri opravljanju osnovnih življenjskih funkcij. Stari ljudje želijo živeti v svojem domačem okolju dokler se le da. V domu je največ bvdovelih oskrbovancev, narašča pa tudi število tistih, ki imajo doma svoje zakonske partnerje, a s samimi tako slabotni, da jim svojci ne morejo nuditi potrebne oskrbe.

Izobrazbena raven oskrbovancev je visoka. Kar 54 odstotkov vseh ima srednjo, višjo ali visoko izobrazbo. Več kot polovica jih ima svojo lastno pokojnino in le 5 odstotkov oskrbovancev je brez vsakršnih dohodkov. Kar 91,8 odstotkov je samoplačnikov in občinske skupnosti socialnega skrbstva doplačujejo oskrbnine le 8,2 odstotkom oskrbovancev.

Največ oskrbovancev je iz matične občine, se pravi iz občine Ljubljana. Center. Od novih oskrbovancev jih 35 odstotkov pride v dom neposredno iz bolnice. Sicer pa sprejemajo v dom na podlagi nujnosti, pri čemer imajo prednost prosilci iz občine Center in borci. Pri namestitvi oskrbovancev v sobe z več posteljami upoštevajo tudi izobrazbo, starost, interes in navade bodočih stanovalcev. Poznajo pa tudi časne sprejeme – imajo jih kakih 10 na leto. Na vprašanje, kaj je časni sprejem, je direktorica povedala, da so to primeri, kadar domači odpotujejo. Takrat dom sprejme oskrbovanca če ima prostor. Zaželeno in koristno pa je, če svojci rezervirajo čas bivanja v Domu. Tako je več možnosti, da bodo oskrbovanca lahko časno namestili.

»Nekateri oskrbovanci često menijo, da so cene v domu pretirano visoke in nerealne,« je nadaljevala direktorica. »Povprečni odstotek povzročanja oskrbin je bil lani le 67 odstotkov, medtem ko so stroški poslovanja narasli kar za 184 odstotkov. Še en podatek, da s cenami naših varovancev ne odiramo – z aprilom mesecem znaša dnevna cena osnovne oskrbe 50.000 dinarjev.«

Znao je, da se Dom upokojencev uspešno uveljavlja tudi pri izvajanju tako imenovane zunanje dejavnosti. O tem tovarišica Žužekova pravi takole: »Pod imenom zunanja dejavnost pojmuje pripravo in razvoj hrane na domove starejših občanov, gospodinjstvo pomoč na domu, širšo pomoč stanovalcem Poljanske 14, nudenje hrane zunanjim abonentom, dnevno bivanje starejših v domu, pranje, likanje, frizerske in pedikerske storitve. Tako

smo lani razvozili na domove kar 17.392 obrokov, od teh preko 40 odstotkov dietnih. Kar 52 odstotkov naročnikov je starih med 78 in 87 leti, 13 odstotkov pa celo več kot 88 let. Naročniki so v glavnem s hrano zadovoljni, kot pomanjkljivost pa lahko smatramo, da ob sobotah, nedeljah in praznikih hrane ne dostavljamo.

Naši porabniki so izredno zadovoljni z gospodinjstvom pomočjo, ki jo opravljata dve delavki doma vse dni v tednu, razen nedelj in praznikov. Število uporabnikov te storitve narašča. Vendar pa nas bodo ekonomska kriza, padec življenjskega standarda in dejstvo, da je blagajna socialnega varstva tako rekoč prazna, po vsej verjetnosti prisilili, da bomo morali profesionalne oblike pomoči skriti in razvijati ceneje, zaskrbljeno napoveduje prihodnost tako imenovane »zunanje dejavnosti« Doma direktorica in dodaja, da bo to velika škoda, saj je bilo odpiranje doma navzven zaželeno in dobro sprejeto. No, dom pa nudi kljub vsemu, pomoč tudi stanovalcem na Poljanski 14, kjer je zgrajenih 54 manjših stanovanj za upokojence. Tem stanovalcem nudi dom prehrano, pomoč v gospodinjstvu, časni sprejem v domu, pranje in likanje perila, kopanje, sodelovanje na družabno rekreativnih in kulturnih prireditvah.

»Važno je,« pravi direktorica Žužekova, »da naše storitve ponudimo tem ljudem prav do njihovih domov. Če govorimo o naši »zunanji dejavnosti«, bi rada povedala še tole. Poleg vsega že naštetega pripravljamo tudi hrano za zunanje abonente. Tako se naše restavracije poslužijo dnevno okoli 250 abonentov. Nudimo seveda tudi dnevno varstvo v domu, kar pa se ni obneslo. Ugotavljamo namreč, da si občani raje organizirajo varstvo na svojih domovih, ali pa se odločijo za sprejem v domu. Kot zanimivost naj povem, da se pranja in likanja perila poslužuje v zadnjem času precejšnje število študentov, saj je naša cena nižja kot v javnih pralnicah.«

»Kar zadeva delavce doma, moram povedati, da se nam je lansko leto fluktuacija znižala kar za 50 odstotkov, kar pripisujemo vsesplošnim problemom zaposlovanja in večanju brezposelnosti. Hkrati pa se je prav zaradi tega izboljšala delovna disciplina in odgovornost do dela. Sicer pa imamo zaposlenih 215 delavcev. Skoraj polovica jih je iz drugih republik. Poleg tega delajo na pogodbo med drugim še pravnik in trije zdravniki specialisti. Pri nas skrbimo za izobraževanje zaposlenih. Tako smo vključili v tečaj kar 16 stročnic in negovalk. Strokovni delavci so redno udeležujejo seminarjev, tečajev in predavanj s področja dela, ki ga opravljajo.«

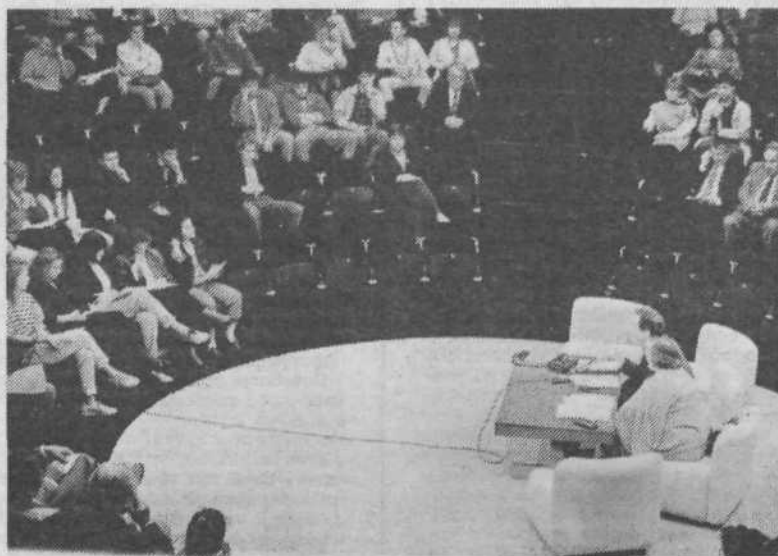
»Sicer pa,« je približala sogovornica, »vse naše delo je usmerjeno predvsem v to, da pomagamo starejši generaciji preživeti jesen življenja čim boljše in kolikor se le da, srečno.«

TATJANA PUST

Srebrna priznanja ZSMS

Občinska konferenca zveze socialistične mladine v občini Center je imela v sredo, 14. junija slavnostno sejo. Po kratkem kulturnem programu so podelili srebrne znamke ZSMS dvanajstim mladincem in dvema mentorjema. Srebrna priznanja so dobili: Rok Ban, Irena Keder, Boštjan Fele, Kristjan Melinc, Aleš Rogelj, Helena Fajker, Saša Delač, Milomir Konotar, Rasim Atajić, Ksenija Zebić, Ilija Stanković in Miha Šuštaršič. Poleg teh sta dobila srebrni priznanji še mentorja Igor Gospodarič s srednje elektrošole in Albinca Drogenik z osnovne šole dr. Jože Potrč.

Za uspehe na športnem področju so podelili štiri pokale in sicer ekipam, ki so dosegle uspehe v malem nogometu, košarki in odbojki za moške in ženske.

V okrogli dvorani Cankarjevega doma so se mladi pogovarjali o svojih prispevkih za natečaj o revoluciji, hkrati pa so razgrnili še vrsto problemov mlade generacije in svojih pogledov na današnji seji.

(nadaljevanje s 3. strani)

Konkretna pripomba

AMANDMA IX: Pojavilo se je vprašanje državljanstva SR Slovenije. Podrobneje je potrebno določiti pod kakšnimi pogoji se lahko pridobi to državljanstvo.

AMANDMA XI: Določilo, da je himna SR Slovenije »Zdravljica« presega ustavno regulativo. Dosedanja 10. člen ustave zadošča. Dva razloga govorita v prid temu:

1. Določilo o himni mora vsebovati tudi uradno besedilo himne. Tega v ustavi vsekakor ni mogoče opredeliti.

2. Sprememba himne bi terjala zamudno in zahtevno proceduro spreminjanja ustave.

V razpravi je bila sicer podprta pobuda, da naj bo himna »Zdravljica«, vendar naj se to opredeli v posebnem zakonu, kot je to predvideno v 12. točki LII. amandmaja. V kolikor pa bi bil sprejet ta amandma, pa bi predlaganemu besedilu bilo potrebno dodati: »v besedilu in napevu, kot ga določa zakon«.

4 / DOGOVORI

AMANDMA XVII: Iz razprave izhaja, da je potrebno samoupravno interesno organiziranje na področju družbenih služb čim bolj racionalizirati in poenostaviti. To velja predvsem za družbene dejavnosti, katerih obseg dela je določen z državnimi predpisi. Glede drugih oblik samoupravnega organiziranja pa mora obveljati osnovno načelo prostovoljnosti in enakopravnosti. Zato je obvezno združevanje in samoupravno organiziranje v nasprotju s tem načelom.

V razpravi pa je bilo izraženo tudi stališče, da bi veljalo enako kot TOZD ukiniti tudi samoupravne interesne skupnosti. Predpis o obveznem zdravstvenem in pokojninskem zavarovanju, brezplačnem šolstvu ter nalogah republike pri socialnem in otroškem varstvu, razvoju znanosti, kulturni in telesnokulturni dejavnosti pa bi kazalo vnesti med zakonodajne pristojnosti republike. Vpliv in nadzor državljanov nad temi izdatki pa bi bila še vedno zagotovljena preko skupščine SR Slovenije, režijski stroški pa znatno manjši.

AMANDMA XXII: Povsem nerazumljivo je

namreč kaj predlagalec pojmuje pod delom »za druge potrebe«. Razumljivo je, da se dobiček, ki ga doseže zadruga s svojim poslovanjem razdeli na del, ki gre članom zadruge glede na prispevek, ki so ga dali k ustvarjanju tega dobička s svojim delom in sredstvi in na del, ki se vnese v sklade zadruge. Kaj naj bi predstavljal del »za druge potrebe« ni obrazloženo, dikcija sama pa bi omogočila v praksi neslutene manipulacije. Zato je potrebno ta del besedila črtati.

AMANDMA XXIX: Narodni banki Slovenije je potrebno zagotoviti neodvisnost od posameznih odločitev tudi Skupščine SR Slovenije in tako omogočiti deregulacijo oziroma že pri temelju preprečiti morebitni voluntarizem (zato je treba črtati zadnja dva odstavka 1. točke). Po drugi strani pa je treba NB Slovenije predpisati odgovornost za vzdrževanje notranjega in zunanega gospodarskega ravnotežja (skupaj z drugimi Narodnimi bankami republik in Narodno banko Jugoslavije), pa tudi garancije varčevalcem v primeru propada posamezne poslovne banke – ne pa garancije za vse prevzete obveznosti takšne banke.

AMANDMA XXXIII: Volitve delegatov v zbor združenega dela in zbor krajevnih skupnosti v občini naj bodo enovito urejena. Zaradi tega ni sprejemljiv variantni dodatek v 1. odstavku 4. točke amandmaja.

Izrazili smo mnenje, da bi zadoščala za občine paritetno sestavljena skupščina z enim zborom, kjer bi delegati v neposrednem kontaktu konfrontirali svoja stališča in sprejemali odločitve. To bi pomenilo ne le zmanjšanje stroškov sklica skupščine, ampak tudi vsebinsko polnejšo obliko odločanja v občini. Zaradi navedenega bi tako skupščinsko organiziranje morali v osnutku amandmaja v republikanski ustavi dati v razpravo vsaj kot varianto.

Že v splošnih pripombah je navedena pripomba na ustavno vlogo SZDL v volilnem postopku, zato je ne obravnavamo posebej in veljajo za ta amandma stališča iz uvodnega dela.

AMANDMA XXXVIII: Že v dosedanjih razpravah tako v Mariboru kot tudi v Ljubljani je bila kritično ocenjevana razdrobljenost mesta na